

اثر ابعاد شناختی و رفتاری اضطراب اجتماعی بر استفاده آسیب‌زا از اینترنت

با میانجیگری نقش‌های جنسیتی

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۸/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۶/۱۶

شهرام باسیتی^۱

محمدهادی محتشمی^{۲*}

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: این پژوهش به منظور بررسی رابطه بین ابعاد اضطراب اجتماعی و استفاده آسیب‌زا از اینترنت با میانجیگری نقش‌های جنسیتی صورت گرفت.

روش: پژوهش حاضر توصیفی از نوع مدل معادلات ساختاری بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان پسر مشغول به تحصیل در نیمسال دوم تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ ساکن شهر دامغان بود که از این میان ۲۵۰ نفر از طریق فراخوان اینترنتی در پژوهش شرکت کردند. در پژوهش حاضر از مقیاس اضطراب اجتماعی (پاپلک و ویدک، ۲۰۰۸)، نقش‌های جنسیتی (بولدیزار، ۱۹۹۹) و پرسشنامه استفاده آسیب‌زا از اینترنت (کالوو-فرانسس، ۲۰۱۶) به عنوان ابزار استفاده گردید. ارزیابی الگوی پیشنهادی از طریق الگوی معادلات ساختاری (SEM) و با استفاده از نرم افزار لیزرل انجام شد. روابط واسطه‌ای در الگوی پیشنهادی نیز با استفاده از روش بوت استرپ آزموده شدند.

یافته‌ها: نتایج حاکی از برازش مناسب مدل بود و نشان داد که بعد رفتاری اضطراب اجتماعی با میانجیگری نقش جنسیتی مردانگی اثر غیرمستقیم بر استفاده آسیب‌زا از اینترنت دارد ($p < 0/05$).

نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش حاضر چهارچوب مفیدی را در شناسایی مؤلفه‌های تأثیرگذار در حوزه روان‌شناسی اجتماعی-فرهنگی در استفاده آسیب‌زا از اینترنت فراهم می‌کند. نتایج حاصل از این یافته‌ها به ضرورت توجه به نقش جنسیتی مردانگی در کاهش اضطراب اجتماعی و استفاده آسیب‌زا از اینترنت در دانش‌آموزان تأکید ویژه می‌کند.

کلمات کلیدی: ابعاد شناختی و رفتاری اضطراب اجتماعی، نقش‌های جنسیتی، استفاده آسیب‌زا از اینترنت

۱. استادیار و عضو هیئت علمی گروه علوم اجتماعی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۲. کارشناس ارشد مطالعات فرهنگی، دانشگاه پیام نور مرکز دامغان؛ دبیر مطالعات اجتماعی، اداره آموزش و پرورش شهرستان دامغان

* نویسنده مسئول: hadimohasham6462@gmail.com

The Effect of Cognitive and Behavioral Dimensions of Social Anxiety on the Internet Abusive Use Mediating by Gender Roles

Shahram Basaty¹
Mohammad Hadi Mohtashami^{2*}

Original Article

Abstract

Introduction: The aim of this research was to investigate the relationship of cognitive and behavioral dimensions of social anxiety and internet abusive use by mediating gender roles.

Method: the research method was a descriptive correlational. The Statistical population was composed of all boy students in second semester 2020-2021, living in Damghan City, of which 250 individuals participated in the study through online recall. The research tool included Social Anxiety Scale (Puklek & Videc, 2008), the Gender Roles Scale (Boldizar, 1999) and internet abusive use Scale (Calvo-frances, 2016). Fitness of the proposed model was estimated through structural equation modeling (SEM) and using Lisrel software package. The mediating relationship in the proposed pattern was tested using the bootstrap procedure.

Results: The results of structural equation modeling indicating fitness of model and showed that the behavioral dimension of social anxiety mediated by the gender role of masculinity has an indirect effect on the internet abusive use ($p < 0.05$).

Conclusion: The findings of the present study provide a useful framework for identifying the influential components in the field of socio-cultural psychology in the internet abusive use. The results of these findings emphasize the need to pay attention to the gender role of masculinity in reducing social anxiety and internet abusive use in students.

Keywords: Cognitive and Behavioral Dimensions of Social Anxiety, Gender Roles, Internet Abusive use

1. Assistant Professor, Department of social sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran.

2. MA of Cultural Studies, Payame Noor University, Damghan Center

* Corresponding Author: hadimohtasham6462@gmail.com

مقدمه

جهان امروز جامعه انسانی را با دو جهان موازی رو به رو نموده است، جهان واقعی و جهان مجازی. در جهان مجازی، انسان با سرزمینی بی‌مرز و چندفرهنگی مواجه است (احیایی و مبارک بخشایش، ۱۳۹۴). در واقع انقلاب ارتباطات و جهانی شدن در عصر حاضر تأثیرات شگرفی را در ابعاد گوناگون زندگی انسان‌ها گذاشته است که از مهمترین آنها می‌توان به تأثیرات اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی اشاره کرد. در ایران به دلیل کم‌رنگ و کمتر بودن کاربردهای اقتصادی و تجاری، اینترنت بیشتر فضایی با محتوی فرهنگی، اجتماعی و سیاسی است. بر پایه گزارش وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات آمار کاربران اینترنت در ایران در چند سال اخیر، به شدت افزایش یافته است (موسوی، ۱۳۹۹). کاربردهای فراوان اینترنت و جذابیت‌های آن سبب شده در سال‌های اخیر پدیده‌ای با نام اعتیاد به اینترنت^۱ یا به عبارتی استفاده آسیب‌زا از اینترنت بوجود بیاید (کریستاکیس^۲، ۲۰۱۰). متأسفانه استفاده آسیب‌زا از این ابزار، باعث نادیده گرفتن روابط خانوادگی، از هم گسیختگی روابط اجتماعی، افت تحصیلی، مشکلات شغلی و بسیاری مشکلات دیگر می‌شود (متقی و صفایی، ۱۳۹۶). از طرفی دسترسی نوجوانان و جوانان به اینترنت در حال افزایش است و آن‌ها نسبت به افراد گروه‌های سنی دیگر در معرض خطر بیشتری قرار دارند (لاوال و ایدمودیا^۳، ۲۰۱۸). نوجوانان سعی می‌کنند بر رفتار کودکان خود غلبه کنند، مسئولیت رفتارشان را به عهده بگیرند و حتی آمادگی دارند تا مسئولیت کارهای دیگران را نیز به عهده بگیرند. نوجوان دچار نوعی تعارض درونی است، از یک سو تمایل ندارد تا از دوران کودکی خود پا فراتر نهد و از سوی دیگر تمایل به داشتن آزادی عمل و به عهده گرفتن مسئولیت دارد (سلطانی‌علی‌آباد، امیرجان، یونسی، ازخوش، عسگری، ۱۳۹۰).

پیشینه مطالعاتی نشان داده است که فناوری‌های نوین مثل اینترنت بر روابط اجتماعی تأثیر گذاشته و باعث درون‌گرایی بیشتر و جدایی از خانواده و جامعه می‌گردد (تونیونی^۴ و همکاران، ۲۰۱۲؛ ازهر^۵ و همکاران، ۲۰۱۴). وینستون، دورانی، الهادیف، باکوزا، یارمولنیک و داننون^۶ (۲۰۱۵) بیان می‌کنند که سطوح بالای اضطراب با استفاده آسیب‌زا از اینترنت نیز مرتبط است. با این دیدگاه یکی از مواردی که می‌تواند در استفاده از اینترنت تأثیر گذار باشد، اضطراب اجتماعی است. اضطراب اجتماعی به ترس آشکار و پيوسته از حضور در موقعیت اجتماعی یا عملکردی اشاره دارد و از این باور فرد ناشی می‌شود که او در این موقعیت‌ها به طرز خجالت‌آور و تحقیرآمیزی عمل خواهد کرد (انجمن روانپزشکی آمریکا^۷، ۲۰۱۵). اضطراب اجتماعی با برخی ویژگی‌های

1. Internet addiction
2. Christakis
3. Lawal & Idemudia
4. Tonioni
5. Azher
6. Weinstein, Dorani, Elhadif, Bukovza, Yarmulnik, Dannon
7. American Psychiatric Association

فیزیولوژی (سرخ شدن گونه‌ها، تعرق، خشکی دهان، لرزش به هنگام رویارویی با موقعیت‌های اجتماعی نگران‌کننده) ویژگی‌های شناختی (شرم، خجالت، ترس از اشتباه، ترس از ارزیابی منفی و ترس از انتقاد) و ویژگی‌های رفتاری (کناره‌گیری، دوری از تماس چشمی، ترس از ابراز وجود، ترس از صحبت کردن در جمع و مورد خطاب شدن) مشخص می‌شود (طباطبایی‌راد و اکبری‌بلوطبنگان، ۱۳۹۵). لای^۱ و همکاران (۲۰۱۵) با بررسی نوجوانان و جوانان کاربر در شش کشور آسیایی به این نتیجه رسیدند که افسردگی و اضطراب اجتماعی از طریق اعتیاد به اینترنت بر سلامت روانی - اجتماعی و رفتاری تأثیر گذار است. در خصوص ارتباط اینترنت و اضطراب اجتماعی تناقضات و ابهاماتی دیده می‌شود. گاهی اوقات افراد برای اینکه بتوانند از اضطراب اجتماعی خود بکاهند به استفاده از اینترنت روی می‌آورند. به عبارتی کسانی که دچار کمبود خودتنظیمی هستند و برای کاهش خستگی و یا به دنبال پیدا کردن دوست به فضای مجازی پناه می‌آورند. به خصوص افراد افسرده و مبتلا به اضطراب اجتماعی فقدان مهارت‌های اجتماعی خود را به بی‌کفایتی و بی‌ارزشی خود ربط می‌دهند، استفاده از اینترنت و فضای مجازی اثر فوری برای کاهش اضطراب در آن‌ها دارد و این انگیزه‌ای برای استفاده هرچه بیشتر از اینترنت می‌شود. استدلال دیگر برای استفاده از اینترنت و فضای مجازی برای کسانی که دچار هراس اجتماعی هستند، این است که این افراد به این روش می‌توانند، رفتار اجتماعی را تمرین نمایند و مهارت‌های اجتماعی را به دست آورند که ممکن است در ارتباط چهره به چهره در محیط اجتماعی کمک کننده باشد (ازهر و همکاران، ۲۰۱۴). بنابراین در این مواقع استفاده آسیب‌زا از اینترنت به عنوان یک استراتژی مقابله‌ای است که هم می‌تواند، کمک کننده باشد و هم می‌تواند، باعث بدتر شدن اضطراب اجتماعی شده و در طول دوره رشد منجر به شکل‌گیری هویت منفی شود (لای و همکاران، ۲۰۱۵). به طور کلی بررسی پیشینه مطالعاتی حاکی از ارتباط اضطراب اجتماعی و استفاده بیش از حد از اینترنت است (وی^۲، ۲۰۱۲؛ وینستون و همکاران، ۲۰۱۵؛ پریزانت-پاسل، ششنر و ادرکا^۳، ۲۰۱۶؛ بالوگلو^۴ و اوزتکه کازان، ۲۰۱۸؛ دانگ^۵، ژائو، وو، لی، ژانگ و سان، ۲۰۱۸؛ پورمودت و کجیاف، ۱۳۹۵؛ علی‌اکبری‌دهکردی، زارع، اصغرنژاد فرید و هاشمیان، ۱۳۹۵).

همان‌طور که بیان شد، طبق پیشینه مطالعاتی، بسیاری از متغیرها با استفاده آسیب‌زا از اینترنت به طور مستقیم در ارتباط هستند، اما باید این مسئله را عنوان کرد که هیچ‌یک از این متغیرها نمی‌توانند به تنهایی مسئله مورد نظر را تبیین کنند و لازم است از جوانب گوناگون این مسئله مورد بررسی قرار گیرد. بنابراین عوامل مؤثر دیگری وجود دارند که به طور غیرمستقیم می‌توانند بر این مورد نقش داشته باشند. به عبارتی رابطه احتمالی بین اضطراب اجتماعی با استفاده

1. Lai
2. Wei
3. Prizant-Passal, Shechner, Aderka
4. Baloglu, Özteke Kozan
5. Dong, Zhao, Wu, Li, Zhang, Sun

آسیب‌زا از اینترنت یک رابطه خطی ساده نیست و متغیرهای دیگری می‌توانند در این زمینه نقش واسطه‌ای داشته باشند. با بررسی پیشینه مطالعاتی در خصوص نقش عوامل مؤثر در استفاده از اینترنت، نگاه اجتماعی - فرهنگی به این موضوع جالب توجه است. یکی از نظریه‌هایی که می‌تواند در این زمینه مطرح شود، نظریه بَم^۱ (۱۹۷۴) است. بَم (۱۹۷۴) معتقد است که انتظارات فرهنگی به تفاوت‌های زنان و مردان منجر می‌شود و انتظار متفاوت برای اجتماعی شدن نقش‌های جنسیتی متفاوتی را برای دختران و پسران ایجاد می‌کند که این رفتارهای متأثر از روان‌بنه‌های شناختی فرد و انتظارات فرهنگی است. نقش جنسیتی به عنوان یکی از طرحواره‌هایی که در ساختار شناختی فرد جای می‌گیرد و با توجه به ماهیت اجتماعی آن می‌تواند در روابط اجتماعی دخیل باشد، قابل توجه است. از نظر لغت‌شناسی و دیدگاه حرفه‌ای «جنس^۲» به جنبه‌های زیستی زن یا مرد بودن^۳ و «جنسیت^۴» به خصوصیات رفتاری، اجتماعی و روانی مردان و زنان تحت عنوان زنانه بودن یا مردانه بودن^۵ اشاره می‌کند. به زعم رویکرد اجتماعی، اساس ویژگی‌ها و رفتارهای افراد در اجتماع، بر مبنای جنسیت (یعنی خصوصیات روانی و اجتماعی) آنان نه جنس زیستی تعیین می‌شود و هیچ یک از صفات رفتاری به طور ذاتی، مردانه یا زنانه نیستند، بلکه این جامعه و فرهنگ حاکم بر آن است که صفات مربوط به یک جنس را مشخص می‌کند (دوزول^۶؛ ۱۹۹۷، به نقل از علی‌اکبری‌دهکردی، ۱۳۹۳). طبق بررسی‌های انجام شده، چهار طبقه از خصیصه‌های مربوط به جنسیت که بر مبنای نظریه بَم (۱۹۷۴) صورت گرفته است، شامل: زنانگی^۷، مردانگی^۸، آندروژنی^۹ و نامتمایز^{۱۰} می‌باشد. شخصیت مردانه مربوط به زنان یا مردانی است که در بُعد مردانه نمره بالا و در بُعد زنانه نمره پایین می‌آورند. به عبارت دیگر، رفتارها و خصایص مردانه را بیشتر از رفتارها و خصایص زنانه بروز می‌دهند (ژانگ، نورویلیتیس و جین^{۱۱}، ۲۰۰۱). برخی از خصایص مردانه عبارتند از: پرخاشگری، استقلال، اقتدار، فعال بودن، به راحتی تصمیم گرفتن. شخصیت زنانه مربوط به زنان و مردانی است که در بُعد زنانه نمره بالا و در بُعد مردانه نمره پایین می‌آورند. به عبارت دیگر، رفتار و خصایص زنانه را بیشتر از رفتارها و خصایص مردانه نشان می‌دهند. برخی از خصایص زنانه عبارتند از: آرام بودن، نسبت به احساس دیگران حساس بودن، غمخوار و همدل بودن. شخصیت «آندروژن یا دو جنسیتی» آنهایی هستند که در

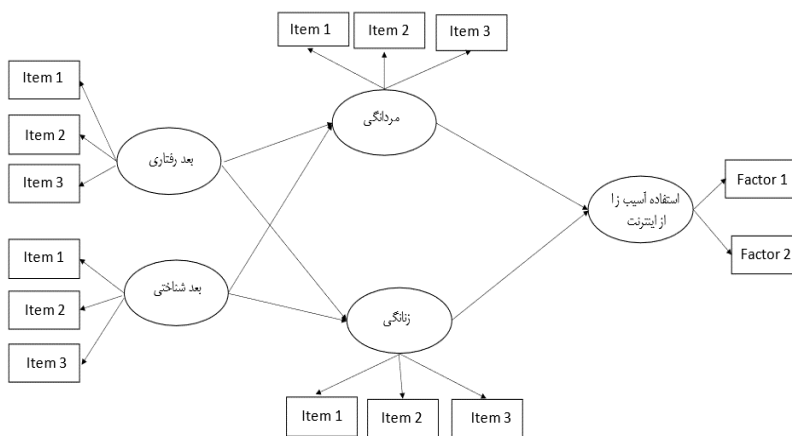
1. Bem
2. Sex
3. Female or male
4. Gender
5. Feminine or masculine
6. Doswell
7. Femininity
8. Masculinity
9. Androgyny
10. Undifferentiated
11. Zhang, Norvilitis & Jin

خصایص هر دو جنس زنانه و مردانه نمرهٔ بالا می‌گیرند (گاستلو و گاستلو^۱، ۲۰۰۳؛ ژانگ و همکاران، ۲۰۰۱). بر اساس دیدگاه بوم (۱۹۷۴) شخصیت آندروژن مربوط به افرادی است که در هر دو بُعد زنانه و مردانه بالا می‌باشند، به عبارت دیگر، هر دو خصایص زنانه و مردانه در آنها وجود دارد. طبقه نامتمایز هم برای کسانی است که در هر دو ویژگی‌های زنانه و مردانه نمرهٔ پایین می‌آورند (به نقل از گاستلو و گاستلو، ۲۰۰۳). پیشینه مطالعاتی نشان داده است که افراد آندروژن در روابط بین‌فردی خشونت‌ترند و سلامت روانی بالاتری دارند (لفکویز و زلدو^۲، ۲۰۰۶؛ ماهالیک، برنز و سیزدک^۳، ۲۰۰۷؛ علی‌اکبری‌دهکردی، شکرکن و محتشمی، ۱۳۹۰). مطابق با پیشینه مطالعاتی پسرها به اشتراک گذاشتن فیلم و دختران به وبلاگ نویسی و اشتراک عکس علاقمند هستند. همچنین پسران بیش از دختران از ایمیل، خرید، جستجوی اطلاعات پورنوگرافی استفاده می‌کنند و دختران با توجه به اعتماد کمتری که به اینترنت دارند، به برقراری ارتباط عاطفی و عاشقانه علاقمندتر هستند (دوفور و همکاران^۴، ۲۰۱۶).

به طور کلی پژوهش‌های بسیار اندکی در زمینه رابطه اضطراب اجتماعی و نقش‌های جنسیتی با استفاده آسیب‌زا از اینترنت صورت گرفته است که این مسئله یکی از نوآوری‌های این پژوهش محسوب می‌شود. از سوی دیگر در پژوهش‌های پیشین فقط رابطه مستقیم متغیرهای مورد مطالعه مورد بررسی قرار گرفته‌اند و این که چه متغیرهای دیگری می‌توانند، نقش واسطه‌ای بین اضطراب اجتماعی با استفاده آسیب‌زا از اینترنت ایفا کنند، تاکنون مورد بررسی قرار نگرفته است. در واقع پژوهش حاضر در سطح نظری درصدد پاسخ به این پرسش است که چه متغیرهایی در استفاده آسیب‌زا از اینترنت دخیل هستند؟ و این متغیرها به صورت مستقیم و غیرمستقیم تا چه حد پیش-بینی کننده آن هستند؟ از طرفی با توجه به بررسی پژوهش‌های مرتبط با استفاده آسیب‌زا از اینترنت و مطالعه عوامل تأثیرگذار در این حوزه، به نظر می‌رسد که به لحاظ سبب‌شناسی، بخش عمده‌ای از علل ناشی از مشکلات نوجوانان است. پیشینه مطالعاتی نیز نقش عوامل فرهنگی-اجتماعی را در این حوزه مورد بررسی قرار داده است، اما این مطالعات اندک هستند و در برخی موارد هم تناقضاتی دیده می‌شود، بالوگو و همکاران (۲۰۱۸) نیز طی مطالعه‌ای پیشنهاد کرده‌اند که تحقیقات آینده همچنان به بررسی ساختار استفاده آسیب‌زا از اینترنت و اضطراب اجتماعی به عنوان ساختارهای چند بعدی ادامه دهند. از این رو به نظر می‌رسد، مطالعه و بررسی این پدیده و شناخت افرادی که آسیب‌پذیری بیشتری دارند؛ حائز اهمیت است. از طرفی در ایام پاندمی و ویروس کووید-۱۹ به دلیل آموزش غیرحضوری و مجازی درصد استفاده کودکان و نوجوانان از فضای مجازی افزایش داشته است که ضرورت این مطالعه دوچندان می‌شود. لذا پژوهش حاضر سعی دارد با استفاده از مدل معادلات ساختاری مدلی تدوین کند تا ارتباط بین ابعاد اضطراب اجتماعی با

1. Guastello, & Guastello
2. Lefkowitz & Zeldow
3. Mahalik, Burns & Syzdek
4. Dufour

استفاده آسیب‌زا از اینترنت و میانجیگری نقش‌های جنسیتی را مورد بررسی قرار دهد؛ همچنین ساختار مدل را مورد آزمون قرار دهد که آیا مدل از برازش کافی برخوردار است یا خیر؟ و اینکه آیا نقش‌های جنسیتی می‌توانند، ارتباط بین ابعاد اضطراب اجتماعی با استفاده آسیب‌زا از اینترنت را میانجیگری کند؟ ساختار مدل در شکل ۱ ارائه شده است.

شکل ۱. مدل ساختاری پژوهش

روش

طرح پژوهش توصیفی از نوع همبستگی و معادلات ساختاری بود. جامعه آماری در این پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان پسر مشغول به تحصیل در نیمسال دوم تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ ساکن شهر دامغان بود. کلانین^۱ (۲۰۱۱) حداقل حجم نمونه برای استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری را ۲۰۰ نفر می‌داند، همچنین وی تعداد ۵ تا ۱۰ شرکت‌کننده به ازای هر پارامتری که باید تخمین زده شود را پیشنهاد می‌کند. بنابراین تعداد ۲۵۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند که بعد از حذف پرسشنامه‌های ناقص و مخدوش حجم نمونه به ۲۲۰ نفر تقلیل یافت. با توجه به شرایط موجود در جامعه و شیوع ویروس کووید-۱۹، پرسشنامه‌ها به صورت اینترنتی تهیه و در فضای مجازی منتشر و دانش‌آموزانی که تمایل به شرکت در پژوهش داشتند، پرسشنامه‌ها را تکمیل و ارسال کردند. از معیارهای ورود به پژوهش جنسیت پسر و مشغول به تحصیل در دوره متوسطه دوم بود. همچنین دارا بودن بیماری مزمن جسمانی و زندگی نکردن با والدین از شرایط خروج از نمونه بود. لازم به ذکر است توضیحاتی درباره اهداف پژوهش، چگونگی تکمیل

1. Kline

پرسشنامه‌ها، رازداری، عدم افشاء اطلاعات و حفظ حریم خصوصی افراد به دانش‌آموزان ارائه شد و به این ترتیب رضایت شرکت‌کنندگان مطابق با اصول اخلاقی در پژوهش اخذ شد.

ابزارهای پژوهش

(الف) پرسشنامه نقش جنسیتی (CSRI)^۱: بولدیزار^۲ فهرست نقش جنسیتی کودکان را در سال ۱۹۹۱، به عنوان ابزار اندازه‌گیری نقش جنسیتی کودکان بر اساس پرسشنامه نقش جنسیتی بم (BSRI)^۳ طراحی کرد. این مقیاس برای ارزیابی صفات زنانگی و مردانگی مورد استفاده قرار می‌گیرد. برای هر کدام از خرده مقیاس‌ها (زنانگی و مردانگی) نمرات جداگانه‌ای از طریق محاسبه میانگین گویه‌های مربوط به هر خرده مقیاس به دست می‌آید. نمرات بالاتر نشان دهنده سطوح بالاتر زنانگی / مردانگی است. این مقیاس دارای ۶۰ گویه است که خرده مقیاس‌های مردانگی، زنانگی و خنثی هر کدام ۲۰ گویه را به خود اختصاص داده‌اند. آزمایش شونده در یک مقیاس ۴ درجه‌ای مشخص می‌کند که هر گویه چقدر درباره او صحت دارد (از اصلاً درباره من صحیح نیست تا بسیار صحیح است). دامنه نمرات بین ۶۰ تا ۲۴۰ می‌باشد. در پژوهش بولدیزار (۱۹۹۱) ضرایب همبستگی برای خرده مقیاس‌های زنانگی و مردانگی به ترتیب ۰/۸۴ و ۰/۷۵ به دست آمد. در ترجمه و اعتباریابی داخلی این پرسشنامه توسط علی‌اکبری‌دهکردی، محتشمی، حسن‌زاده و شهریاری (۱۳۹۳)، پایایی مقیاس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۶ و روایی آن ۰/۸۴ گزارش گردید. پایایی مقیاس در پژوهش حاضر با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس مردانگی ۰/۸۷ و برای خرده مقیاس زنانگی ۰/۸۵ به دست آمد.

(ب) مقیاس اضطراب اجتماعی نوجوانان (SASA)^۴: این مقیاس توسط پاکلک و ویدک^۵ (۲۰۰۸) طراحی شده و شامل ۲۸ گویه است که نگرانی‌ها، ترس‌ها و رفتارهای اجتنابی نوجوانان را در موقعیت‌های اجتماعی مختلف مانند تعامل با دوستان و تعامل در مدرسه اندازه می‌گیرد. در دو زیر مقیاس بیم و ترس از ارزشیابی منفی^۶ (بعد شناختی) ۱۵ گویه و زیرمقیاس تنش و بازداری در برخورد اجتماعی^۷ (بعد رفتاری) ۱۳ گویه دارد. نمره گذاری پرسشنامه براساس مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت (از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف به صورت ۰، ۱، ۲، ۳، ۴) امتیازبندی می‌شوند، بنابراین دامنه نمرات بین ۲۸ تا ۱۴۰ می‌باشد. در عبارات ۱-۳-۹-۱۱-۱۳-۱۷-۲۰-۲۲-۲۸ نمره گذاری به صورت معکوس انجام می‌شود. همسانی درونی این زیرمقیاس‌ها در مطالعات مختلف مورد تأیید قرار گرفته است، به عنوان مثال یافته‌های پژوهشی ژو، ژو، اینگلس، هیدالگو و

1. Children's Sex role Inventory
2. Boldizar
3. Bem sex role inventory
4. Social anxiety scale for adolescents
5. Pukle & Videc
6. Apprehension and fear of negative evaluation
7. Tension and inhibition in social contact

لاگراکا^۱ و همکاران (۲۰۰۸)، پاکلک و ویدک (۲۰۰۸) نشان می‌دهد که SASA برای اندازه‌گیری اضطراب اجتماعی نوجوانان از توان بالایی برخوردار است. نتایج تحلیل عاملی تأییدی در پژوهش استوار و رضویه (۱۳۹۲) با هدف بررسی روایی عاملی SASA نشان داد که ساختار دو عاملی برآزش خوبی با داده‌ها دارد. ضرایب آلفا برای زیر مقیاس‌های بیم و ترس از ارزیابی منفی و تنش و بازداری در برخورد اجتماعی و نمره کلی اضطراب اجتماعی به ترتیب برابر ۰/۸۴، ۰/۶۸ و ۰/۸۳ به دست آمده است. پایایی مقیاس در پژوهش حاضر برای خرده مقیاس بیم و ترس از ارزیابی منفی ۰/۸۷، برای خرده مقیاس تنش و بازداری در برخورد اجتماعی ۰/۸۳ و برای کل مقیاس ۰/۸۵ به دست آمد.

ج) پرسشنامه استفاده آسیب‌زا از اینترنت^۲: این پرسشنامه توسط کالوو-فرانسس^۳

(۲۰۱۶) ساخته شده است و از جدیدترین مقیاس‌های خودگزارش دهی در این حیطه به شمار می‌رود که دارای ۱۲ گویه است و به روش لیکرت نمره‌گذاری می‌شود. نمرات در مقیاس پنج درجه‌ای از کاملاً مخالف (۰) تا کاملاً موافق (۴) قرار دارند. دامنه نمرات بین ۱۲ تا ۶۰ می‌باشد و نمرات بالاتر در این پرسشنامه نشان‌دهنده استفاده آسیب‌زننده بیشتر از اینترنت است. آلفای کرونباخ به دست آمده در پژوهش کالوو-فرانسس (۲۰۱۶) برای دختران ۰/۹۱ و برای پسران ۰/۸۹ گزارش شده است که نشان دهنده اعتبار بسیار خوب این آزمون است. همچنین دارای ضریب دونیمه سازی ۰/۸۶ برای هر دو جنس بوده است. این پرسشنامه توسط متقی و صفائی (۱۳۹۶) در ایران هنجاریابی شده است. آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۹۱ و روایی همگرا برابر ۰/۸۲ گزارش گردید. همچنین نتایج تحلیل عاملی تأییدی دو عامل منطبق با نسخه اصلی پرسشنامه نشان داد. پایایی مقیاس در پژوهش حاضر برای مؤلفه اختلال کارکردی ۰/۸۱ و برای مؤلفه تحریک‌پذیری ۰/۸۴ و برای کل مقیاس ۰/۸۲ می‌باشد.

شیوه تحلیل داده‌ها: داده‌های جمع‌آوری شده در دو بخش آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و استنباطی تحلیل شدند. در بخش استنباطی با توجه به ماهیت فرضیه‌ها و اهداف پژوهش، داده‌ها با استفاده از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و مدل معادلات ساختاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. لازم به ذکر است برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار آماري SPSS-19 و لیزرل نسخه ۸/۵ استفاده شد.

یافته‌ها

داده‌های توصیفی (میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره) متغیرهای پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است.

1. Zhou, Xu, Ingles, Hidalgo, LaGreca
2. Internet Abusive Use Questionnaire
3. Calvo-frances

جدول ۱. ویژگی‌های توصیفی مربوط به متغیرهای مورد پژوهش

مقدار حداقل	مقدار حداکثر	میانگین	انحراف معیار	
۳۷	۷۹	۵۸/۹۷	۷/۴۶	نقش جنسیتی مردانگی
۳۳	۷۳	۵۶/۴۲	۶/۷۱	نقش جنسیتی زنانگی
۱۵	۷۳	۴۱/۲۶	۵/۵۲	اجتناب از برخورد اجتماعی
۱۹	۵۲	۳۷/۹	۹/۶	درک و ترس از ارزیابی منفی
۴۲	۱۱۱	۷۹/۱۷	۹/۳۲	نمره کلی اضطراب اجتماعی
۱۲	۳۶	۲۳/۲۹	۴/۴۱	اختلال کارکردی
۴	۱۷	۹/۱۶	۲/۹۸	تحریک‌پذیری
۱۸	۴۸	۳۲/۴۵	۶/۰۳	نمره کلی استفاده آسیب‌زا از اینترنت

جهت بررسی رابطه بین متغیرهای مورد پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که خلاصه نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. ماتریس همبستگی بین متغیرهای مورد پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱ مردانگی	۱					
۲ زنانگی	۰/۴۵۴**	۱				
۳ اضطراب اجتماعی	-۰/۲**	-۰/۱۰۲	۱			
۴ اجتناب از برخورد اجتماعی (بعد رفتاری)	-۰/۴۲۴**	-۰/۰۸۳	۰/۵۱۰**	۱		
۵ درک و ترس از ارزیابی منفی (بعد شناختی)	۰/۰۰۶	۰/۱۶۶*	۰/۸۷۶**	۰/۸۷۹**	۱	
۶ استفاده آسیب‌زا از اینترنت	-۰/۱۸۵*	۰/۰۴۸	۰/۷۸۳**	۰/۲۷۵**	۰/۷۵۵**	۱

همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد، استفاده آسیب‌زا از اینترنت با مردانگی رابطه منفی معنی‌دار ($p=۰/۰۱۶$ و $r=-۰/۱۸۵$)، با اضطراب اجتماعی به صورت کل ($p=۰/۰۰۰۱$ و $r=۰/۷۸۳$) و بعد رفتاری اضطراب اجتماعی ($p=۰/۰۰۰۱$ و $r=۰/۲۷۵$) و بعد شناختی اضطراب اجتماعی ($p=۰/۰۰۰۱$ و $r=۰/۷۵۵$) رابطه مثبت معنی‌دار دارد و بین استفاده آسیب‌زا از اینترنت با نقش جنسیتی زنانگی رابطه معنی‌داری وجود ندارد ($p=۰/۵۳۹$ و $r=۰/۰۴۸$). همچنین جدول ۲ نشان می‌دهد که بین بعد رفتاری اضطراب اجتماعی و نقش جنسیتی مردانگی ($p=۰/۰۰۰۱$) و

$(I = -0/424)$ رابطه منفی معنی‌دار و بین بعد شناختی اضطراب اجتماعی و نقش جنسیتی زنانگی رابطه مثبت معنی‌داری دیده می‌شود ($p = 0/001$ و $I = 0/166$).

انتخاب نشانگرهای مناسب در الگوی معادلات ساختاری از اهمیت مضاعفی برخوردار است. پیش از انتخاب نشانگرها با استفاده از روش تحلیل عاملی تأییدی، توان آن‌ها برای اندازه‌گیری متغیرهای مکنون زیربنایی ارزیابی شد. همچنین پیش‌فرض‌های الگویابی معادلات ساختاری از جمله نرمال بودن تک متغیری، نرمال بودن چندمتغیری، هم‌خطی چندگانه و داده‌های پرت نیز مورد بررسی و تأیید قرار گرفتند. نتایج ضرایب غیراستاندارد، استاندارد و سطوح معنی‌داری برای مدل ساختاری پژوهش در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. ضرایب غیراستاندارد، استاندارد و سطوح معنی‌داری برای مدل ساختاری پژوهش

مسیر	ضریب غیراستاندارد	ضریب استاندارد	سطح معنی‌داری
بعد شناختی اضطراب اجتماعی ← مردانگی	-0/022	-0/024	0/662
بعد رفتاری اضطراب اجتماعی ← مردانگی	0/169	-0/422	0/0001
بعد شناختی اضطراب اجتماعی ← زنانگی	0/278	0/679	0/001
بعد رفتاری اضطراب اجتماعی ← زنانگی	-0/005	-0/078	0/166
مردانگی ← استفاده آسیب‌زا از اینترنت	-0/277	-0/21	0/043
زنانگی ← استفاده آسیب‌زا از اینترنت	0/27	0/005	0/048

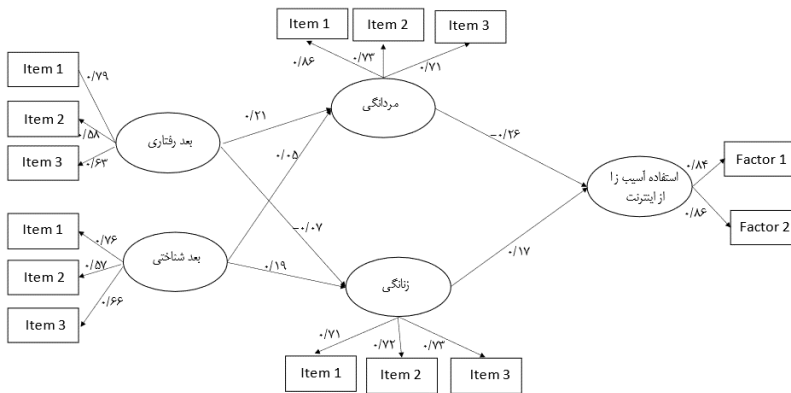
همانطور که جدول ۳ نشان می‌دهد، بعد رفتاری اضطراب اجتماعی با نقش جنسیتی مردانگی، بعد شناختی اضطراب اجتماعی با نقش جنسیتی زنانگی معنی‌دار است. همچنین اثر نقش جنسیتی مردانگی و زنانگی با استفاده آسیب‌زا از اینترنت معنی‌دار است. ($p < 0/05$). سایر اثرات در سطح $p < 0/05$ معنی‌دار نیست.

شاخص‌های برازش مدل در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل ساختاری نهایی

مقدار	دامنه قابل پذیرش	شاخص برازندگی
814/03	-	خی‌دو (χ^2)
1/35	کم‌تر از 5	نسبت خی‌دو به درجه آزادی
0/97	بزرگتر از 0/90	شاخص توکر-لویس (TLI)
0/96	بزرگتر از 0/90	شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)
0/94	بزرگتر از 0/90	شاخص برازندگی فزاینده (IFI)
0/93	بزرگتر از 0/90	شاخص برازندگی هنجار شده (NFI)
0/93	بزرگتر از 0/90	شاخص نیکویی برازش (GFI)
0/058	کم‌تر از 0/08	ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA)

جدول ۴ نشان می‌دهد که همه شاخص‌ها در محدوده قابل پذیرش قرار دارند و مقادیر این شاخص‌ها نشان می‌دهند که مدل نهایی پژوهش از برازش مناسبی برخوردار است.

شکل ۲. مدل پژوهش بر اساس ضرایب استاندارد

در مطالعه حاضر برای ارزیابی روابط واسطه‌ای از آزمون بوت استرپ^۱ استفاده شد. بوت استرپ قدرتمندترین و منطقی‌ترین روش را برای ارزیابی اثرات غیرمستقیم فراهم می‌آورد. ارزیابی معنی‌داری این روابط را می‌توان به دو طریق بررسی کرد. روش اول با مراجعه به سطوح معنی‌داری و روش دوم با بررسی فاصله‌های اطمینان. در صورتی که حد بالا و پایین با فاصله اطمینان ۹۵٪ برای مسیر واسطه‌ای هم‌علامت باشند (هر دو مثبت یا هر دو منفی) و یا به عبارتی مقدار صفر بین این دو حد قرار نگیرد، مسیر مورد نظر در سطح $p < .05$ معنی‌دار است.

جدول ۵. نتایج آزمون بوت استرپ برای اثرات واسطه‌ای

متغیر مستقل	متغیر میانجی	متغیر وابسته	ضریب استاندارد	خطای استاندارد	سطح معنی‌داری	حد پایین	حد بالا
بعد رفتاری اضطراب اجتماعی	مردانگی	استفاده آسیب‌زا از اینترنت	-۰/۰۹۵	۰/۰۴۵	۰/۰۳۵	-۰/۰۶۷	-۰/۲۱۱
بعد شناختی اضطراب اجتماعی	زنانگی	استفاده آسیب‌زا از اینترنت	-۰/۰۱۱	۰/۰۷۵	۰/۰۹۶	-۰/۱۵۶	۰/۰۲۴

همان طور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود، نتایج این آزمون نشان می‌دهد که اثر غیرمستقیم بعد رفتاری اضطراب اجتماعی بر استفاده آسیب‌زا از اینترنت با واسطه‌گری نقش جنسیتی مردانگی با ضریب استاندارد ۰/۰۹۵ - معنی‌دار است. همچنین اثر غیرمستقیم بعد شناختی اضطراب اجتماعی بر استفاده آسیب‌زا از اینترنت با واسطه‌گری نقش جنسیتی زنانگی با ضریب استاندارد ۰/۰۱۱ - معنی‌دار نیست.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام پژوهش حاضر تدوین مدل ساختاری رابطه بین ابعاد اضطراب اجتماعی بر استفاده آسیب‌زا از اینترنت با میانجی‌گری نقش‌های جنسیتی بود. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که استفاده آسیب‌زا از اینترنت با ابعاد رفتاری و شناختی اضطراب اجتماعی رابطه مثبت معنی‌دار و با نقش جنسیتی مردانگی رابطه منفی معنی‌دار دارد؛ از طرفی نتایج نشان داد، استفاده آسیب‌زا از اینترنت با نقش جنسیتی زنانگی رابطه معنی‌داری ندارد. همچنین بین بعد رفتاری اضطراب اجتماعی با نقش جنسیتی مردانگی رابطه منفی معنی‌دار و بعد شناختی اضطراب اجتماعی با نقش جنسیتی زنانگی رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد. بنابراین این نتیجه همسو و هماهنگ با نتایج مطالعات پیشین است (وی، ۲۰۱۲؛ ویستون و همکاران، ۲۰۱۵؛ پریزانت-پاسل و همکاران، ۲۰۱۶؛ دانگ و همکاران، ۲۰۱۸).

در تبیین نتایج می‌توان گفت، تعداد زیادی از کاربران وابسته به فضای مجازی به علت اضطراب اجتماعی به طور بیمارگونه از این وسیله ارتباطی استفاده می‌نمایند زیرا در ارتباطات مجازی قادر هستند که جنبه‌های کمتر مثبت خود را از انظار مخفی نمایند (هوان، انگ و چی، ۲۰۱۴). علاوه بر این به دلیل ترس از ارزیابی منفی در ارتباط چهره به چهره تعامل مجازی برای این‌گونه افراد مناسب‌تر است (شفرد و الدمن، ۲۰۰۵). بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که فضای مجازی مکانی امن برای کسانی است که تمایل دارند، بدون اضطراب و ترس با دیگران ارتباط برقرار کنند. در همین راستا در ارتباط اضطراب اجتماعی و نقش‌های جنسیتی با وجود اینکه بیشتر مطالعات به تفاوت‌های جنسی (زنان و مردان) نه جنسیتی (مردانگی و زنانگی) پرداختند، می‌توان مطابق با نظریه طرح‌واره جنسیتی بم (۱۹۷۴) و پیشینه مطالعاتی (بالوگلو و همکاران، ۲۰۱۸؛ پورمودت و کجیاف، ۱۳۹۵؛ علی‌اکبری دهکردی و همکاران، ۱۳۹۵) بیان کرد که ویژگی‌هایی مانند ترس از مسخره شدن، متهم شدن، طرد شدن، احساس بی‌کفایتی، ناشایستگی و انتقاد به عنوان صفات زنانه مورد بررسی

قرار می‌گیرند، وقتی فردی با این ویژگی‌ها (که ویژگی‌های مشترک در اختلال اضطراب اجتماعی هم می‌باشند) در موقعیت اجتماعی قرار بگیرد، منتظر ارزیابی دیگران و از طرفی نگران و مضطرب از این ارزیابی قرار می‌گیرند و همین نگرانی از ارزیابی منجر به آشفتگی عمیق فرد می‌شود؛ هر قدر ترس از ارزیابی منفی آنان بیشتر باشد، سطح اضطراب‌شان بیشتر خواهد بود. بنابراین بعد شناختی اضطراب اجتماعی که شامل ترس از ارزیابی منفی است با ویژگی‌های زنانه یا به عبارتی نقش جنسیتی زنانگی در ارتباط است. در مقابل افرادی با ویژگی‌هایی مانند اعتماد به نفس، مستقل، ... که صفات مردانه در نظر گرفته می‌شود، از ارزیابی منفی دیگران نگران نیستند و ترجیح می‌دهند از موقعیت اجتماعی بوجود آمده اجتناب نکنند، بنابراین بعد رفتاری اضطراب اجتماعی (اجتناب از برخورد اجتماعی) با نقش جنسیتی مردانگی رابطه معکوس دارد و می‌تواند به عنوان سازوکار مقابله‌ای در نظر گرفته شود.

همچنین در پژوهش حاضر مدل معادلات ساختاری نشان داد که بعد رفتاری اضطراب اجتماعی با میانجیگری نقش جنسیتی مردانگی و بعد شناختی اضطراب اجتماعی با میانجیگری نقش جنسیتی زنانگی با استفاده آسیب‌زا از اینترنت رابطه معنی‌دار دارند و دارای برآزش هست. اما نتایج آزمون بوت استرپ فقط رابطه غیرمستقیم بعد رفتاری اضطراب اجتماعی با میانجیگری نقش جنسیتی مردانگی با استفاده آسیب‌زا از اینترنت را نشان داد. این یافته به طور غیرمستقیم با یافته نتایج پیشین همسو و هماهنگ می‌باشد (استاسارت، هانسس، دلواکس، دیپائو و اتیین، ۲۰۱۴؛ علی‌اکبری‌دهکردی و همکاران، ۱۳۹۵).

در تبیین این نتیجه که نقطه جذاب، جالب و نوآورانه پژوهش حاضر است، می‌توان گفت، مطابق پیشینه مطالعاتی که نشان داده است که نقش‌های جنسیتی به عنوان میانجی بین جنسیت و حساسیت به علائم اضطرابی قرار دارد (استاسارت و همکاران، ۲۰۱۴؛ موریس، میستر و نووپ، ۲۰۰۵)، اما نقش‌های جنسیتی شاخص پایداری از ویژگی‌های فردی است، صرف آگاهی از جنسیت افراد اطلاعات چندانی در مورد شیوه برخورد افراد نسبت به موقعیت‌های مختلف به دست نمی‌دهد. در حالی که آگاهی از نقش‌های جنسیتی ماهیت این عوامل را روشن‌تر می‌کند. تحقیقات اخیر اذعان می‌کنند که برای درک نگرانی‌های ناشی از ارزیابی و برخورد اجتماعی تفسیر خود یا به عبارتی هویت جنسیتی نقش مهمی ایفا می‌کند (راسل، گولد و فرگوس، ۲۰۱۷). به نظر می‌رسد، تفسیر هر فرد از خودش و باورهای او بر اضطراب اجتماعی او تأثیر دارد و جنسیت تعیین‌کننده معنی‌داری نیست. زمانی که افراد مبتلا به اضطراب اجتماعی در موقعیت‌های جمعی عملکردی قرار می‌گیرند، نسبت به اطرافیان و

1. Stassart, Hansez, Delvaux, Depauw, Etienne
2. Muris, Meesters, Knoop
3. Russell, Gould & Fergus

محیط حساس می‌شوند و دریافت هرگونه بازخوردی با پردازش شخص نسبت به باورها، توانمندی‌ها و انتظاراتش همراه می‌شود و این تعریف مطابق با تعریف نقش جنسیتی می‌باشد. بر اساس پژوهش‌هایی که بیش از پانزده سال در سی کشور جهان صورت گرفته است، محققان به توافقی فرهنگی درباره کلیشه‌های زنانه و مردانه دست یافتند. از میان این ویژگی‌ها صفاتی که می‌توانند به وجود آورنده اضطراب باشد؛ از قبیل ترسو، وابسته، حساس، خجالتی، ضعیف و نگرانی که همگی صفاتی زنانه به شمار می‌آیند در مقابل صفاتی مانند توانمند، با اعتماد به نفس، شجاع، مستقل، محکم، فرمانده و قوی که می‌توانند در مقابله با اضطراب یاری‌رسان باشند؛ همگی صفاتی مردانه هستند (هیدالگو، بارت و دیویدسون^۱، ۲۰۰۱). بنابراین در استفاده آسیب‌زا از اینترنت و مطابق با نتایج پژوهش حاضر نقش جنسیتی مردانگی می‌تواند با کاهش اضطراب اجتماعی روی استفاده مناسب از اینترنت اثر بگذارد.

همان‌طور که بررسی شد، با وجود تمام محاسنی که استفاده از اینترنت به همراه دارد، ولی این فن‌آوری نوین ارتباطی همچون یک شمشیر دو لبه می‌تواند، مضرات و مشکلات فراوانی برای نسل جوان به خصوص نوجوانان بوجود آورد. از طرفی این مورد یک پدیده بین رشته‌ای است که علوم مختلف از جمله پزشکی، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، رایانه‌ای، حقوق و اخلاق هریک از ابعاد مختلفی این پدیده را مورد بررسی قرار دادند، اما نگاه اجتماعی - فرهنگی به این پدیده قابل توجه و حائز اهمیت است. بیشتر بیان شد که نقش‌های جنسیتی سازه‌ای اجتماعی است که در فرایند جامعه‌پذیری و انتقال فرهنگی شکل می‌گیرد و در طی این فرایند نوعی آگاهی و احساس تعلق بوجود می‌آید (به نقل از قره داغی و مبینی کشه، ۱۳۹۹) و عوامل مختلف زیستی، اجتماعی، والدین، رسانه‌های گروهی و به ویژه عوامل فرهنگی در آن دخیل است. در همین راستا بو^۲ (۲۰۱۵) معتقد است، شناخت و باور افراد نسبت به نقش جنسیتی خود متأثر از شرایط فرهنگی - اجتماعی است؛ از طرفی رسانه‌های جمعی با ایجاد بسترهای فرهنگی در هویت جنسیتی افراد نقش مؤثری ایفا می‌کنند. بنابراین نقش جنسیتی از جمله متغیرهایی هست که در این خصوص می‌تواند، بسیار کمک‌کننده باشد. خانواده و مدرسه از اصلی‌ترین نهادهای شکل‌دهنده هویت جنسیتی است، بر این اساس می‌توان گفت، شاید مدرسه برای عوامل احساس موفقیت و رابطه مؤثر با اجتماع و استفاده از شبکه‌های ارتباطی مجازی با طراحی برنامه‌های آموزشی بتواند در فرهنگ‌سازی برای نقش‌های جنسیتی کمک شایانی ایفا کند. مطابق نتیجه پژوهش حاضر چنانچه نقش جنسیتی

1. Hidalgo, Barnett, Davidson

2. Boe

مردانگی تقویت شود، می‌تواند؛ بین اضطراب اجتماعی و استفاده آسیب‌زا از اینترنت نقش مؤثری ایفا کند.

پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی رو به رو بوده است، از جمله می‌توان اشاره کرد که این مطالعه بر روی دانش‌آموزان ساکن شهر دامغان به صورت نمونه‌گیری در دسترس (غیرتصادفی) و به صورت اینترنتی با عدم توجه به ملاحظات فرهنگی و قومی مختلف صورت گرفت که تعمیم نتایج را به سایر افراد در شهرهای دیگر با محدودیت رو به رو می‌کند. همچنین با توجه به آنکه پژوهش حاضر روی نوجوانان انجام شده است و در حال کسب هویت خود می‌باشند، لذا تعمیم نتایج با توجه به ثبات نسبی هویت باید با جانب احتیاط انجام شود. همچنین اگرچه داده‌های این پژوهش با الگوی ساختاری آزمون شده هماهنگ است، ولی کاربرد آن در روابط علت و معلولی باید با احتیاط صورت گیرد. بنابراین پیشنهاد می‌شود، مطالعاتی با توجه به محدودیت‌های مطرح شده به همراه سایر متغیرهای احتمالی با توجه به نقش مؤثر نقش‌های جنسیتی پیشنهاد می‌گردد. همچنین در جهت پیشگیری و بهبود اختلال اضطراب اجتماعی و استفاده آسیب‌زا از اینترنت با رویکرد اجتماعی - فرهنگی استفاده از نقش‌های جنسیتی به متخصصان حوزه تعلیم و تربیت، درمانگران و مشاوران مدرسه پیشنهاد می‌شود.

تشکر و قدردانی

از تمامی دانش‌آموزان ساکن شهرستان دامغان که در این پژوهش شرکت کردند و ما را در انجام این مطالعه یاری کردند، کمال تشکر را داریم.

منابع

- انجمن روانپزشکی آمریکا. (۲۰۱۵). *راهنمای تشخیصی و آماری اختلال‌های روانی*. ترجمه آوادیس یانس، هایاماگ؛ هاشمی میناباد، حسن؛ عرب قهستانی، داود. ویراست پنجم، انتشارات رشد، تهران.
- احيایی، پویان؛ مبارک بخشایش، مرتضی. (۱۳۹۶). تحلیل رابطه استفاده از شبکه اجتماعی فیسبوک با هویت جنسیتی در بین دانشجویان دانشگاه تبریز. *مطالعات جامعه‌شناسی*، ۷ (۲۷): ۴۱-۶۲.
- استوار، صغری؛ رضویه، اصغر. (۱۳۹۲). بررسی ویژگی‌های روانسنجی مقیاس اضطراب اجتماعی برای نوجوانان جهت استفاده در ایران. *روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی*، ۳ (۱۲): ۷۸-۶۹.

- پورمودت، خاتون؛ کجیاف، محمدباقر. (۱۳۹۵). بررسی اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان استفاده کننده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی. *پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی*، ۶ (۲۳): ۹۳-۱۰۵.
- سلطانی علی آباد، مجتبی؛ امیرجان، ساره؛ یونسی، سیدجلال؛ ازخوش، منوچهر؛ عسگری، علی. (۱۳۹۰). اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی بر سطح خودتمایزسازی پسران نوجوان. *رفاه اجتماعی*، ۱۲ (۴۴): ۶۹-۹۲.
- علی‌اکبری دهکردی، مهناز؛ شکرکن، حسین؛ محتشمی، طیبه. (۱۳۸۹). رابطه نقش جنسیتی با سلامت روانی و مولفه‌های آن در زنان شاغل. *روان‌شناسی بالینی و شخصیت*، ۳(۵): ۳۷-۴۸.
- علی‌اکبری دهکردی، مهناز؛ محتشمی، طیبه؛ حسن زاده، پرستو؛ شهریاری، حسنیه. (۱۳۹۳). بررسی خصوصیات روانسنجی مقیاس نقش جنسی کودکان در جمعیت ایرانی. *شناخت اجتماعی*، ۵، ۱۵-۷.
- علی‌اکبری دهکردی، مهناز. (۱۳۹۳). *مبانی نظری و پژوهشی روان‌شناسی جنسیت و نظریه آندروژنی (به انضمام مقیاس‌های آندروژنی)*. تهران: محراب.
- عیسی‌زادگان، علی؛ امانی‌ساری بگلو، جواد؛ عبدلی سلطان احمدی، جواد. (۱۳۹۲). طی مطالعه‌ای با هدف نقش تصورات قالبی جنسیتی (مردانگی-زنانگی) در پی‌بینی باورهای غیرمنطقی و کمالگرایی در میان دانش‌آموزان دبیرستان شهرستان مهاباد. *مطالعات روان‌شناختی*، ۹ (۴): ۱۲۹-۱۴۸.
- قره‌داغی، علی؛ مبینی کشف، فریبا. (۱۳۹۹). مقایسه خودپنداره، نقش جنسیتی و بلوغ عاطفی در فرزندان با و بدون تجربه طلاق والدین. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، ۱۱ (۴۲): ۲۶۰-۲۳۱.
- طباطبائی‌راد، الهه سادات؛ اکبری بلوطبندگان، افضل. (۱۳۹۵). پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت و اضطراب اجتماعی بر اساس سبک‌های فرزندپروری در نوجوانان شهر سبزوار. *آموزش و سلامت جامعه*، ۳ (۴): ۵۲-۵۸.
- کنعانی، محمدمبین؛ حمیدی فر، مهدی؛ قربانی، ابوذر. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر هویت جنسیتی مادران و دختران مطالعه‌ای در شهر رشت. *توسعه اجتماعی*، ۱۱ (۳): ۱۲۸-۹۷.
- متقی، شکوفه؛ صفائی، صدیقه. (۱۳۹۶). بررسی شاخص‌های روانسنجی پرسشنامه استفاده آسیب‌زا از اینترنت. *پژوهش در سلامت روان‌شناختی*، ۱۱ (۲): ۹۲-۱۰۲.

- نیکخواه‌قمصری، نرگس؛ منصوریان‌روان‌دی، فاطمه. (۱۳۹۳). تأملی بر رابطه فضای مجازی و هویت جنسیتی مطالعه موردی کاربران اینترنت در شهر کاشان. *مطالعات رسانه‌ای*، ۹ (۲۷): ۱۰۷-۱۲۰.
- موسوی، ولی‌الله. (۱۳۹۷). شیوع اعتیاد به اینترنت و وضعیت استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در نوجوانان و جوانان ایرانی در سال ۱۳۹۷. *مجله طب نظامی*، ۲۲ (۳): ۲۸۱-۲۸۸.
- Baloğlu, M; Özteke Kozan, I. (2018). Gender Differences in and the Relationships between Social Anxiety and Problematic Internet Use: Canonical Analysis. *J Med Internet Res*, 20 (1): 1-9.
- Bem, S.L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2):155-62.
- Beebe, R., Frisch, N. (2009). Development of the differentiation of Shelf and role inventory for nurses (DSRI-RN): A tool to measure internal dimensions of workplace stress. *J Nurs Outlook*, 57(5):240-5.
- Boe, Ole. (2015). Possible explanation of the achievement of gender and gender identity. *Procedia Soc Behav Sci*, 190, 17-23.
- Calvo-frances, F. (2016). Internet Abusive Use Questionnaire: Psychometric properties. *Computer's in Human Behavior*, 59:187-194.
- Christakis, D. A. (2010). Internet addiction: a 21st century epidemic? *BioMed Central Medicine*, 8, 61: 1-3.
- Caplan, S.E. (2007). Relations Among Loneliness, Social Anxiety, and Problematic Internet Use. *Cyberpsychology & Behavior*, 10 (2): 234-242.
- Dong, B., Zhao, F., Wu, X-S., Li, Y-F., Zhang, Z-H., Sun, Y-H. (2019). Social Anxiety May Modify the Relationship Between Internet Addiction and Its Determining Factors in Chinese Adolescents. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 17; 1508-1520.
- Dufour, M., Brunelle, N., Tremblay, J., Leclerc, D., Cousineau, M-M., Yasser Khazaal, Y., Légaré, A-A., Rousseau, M., Berbiche, D. (2016). _ Gender Difference in Internet Use and Internet Problems among Quebec High School Students. *Can J Psychiatry*, 61(10):663-8.
- Johnson P, Buboltz WC, Seemann E. (2003). Ego identity status: A step in the differentiation process. *J Counc Dev*. 81(2):191-5.
- Guastello, D. D., & Guastello, S. (2003). Androgyny, gender role behavior, and emotional intelligence among college students and their parents. *Sex Roles*, 49 (11/12): 663-673.
- Hidalgo, R.B., Barnett, S.D, Davidson, J.R.T. (2001). Social anxiety disorder in review: Two decades of progress. *International Journal of Neuropsychopharmacology*, 4(3):279-98.

- Huan, V.S., Ang, R.P., Chye, S. (2014). Loneliness and shyness in adolescent problematic internet users: the role of social anxiety. *Child Youth Care Forum*, 43: 539-551.
- Mahalik, J.R., Burns, S.M & Syzdek, M. (2007). Masculinity and perceived normative health behaviors as predictors of men's health behaviors. *Journal of Social Science & Medicine*, 64: 2201-2209.
- Muris, P., Meesters, C., Knoop, M. (2005). The relation between gender role orientation and fear and anxiety in nonclinical-referred children. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 34(2):326-32.
- Azher, M., Khan, R.B., Salim, M., Bilal, M., Hussain, A., Haseeb, M. (2014). The Relationship between Internet Addiction and Anxiety among students of University of Sargodha. *International Journal of Humanities and Social Science*, 4 (1): 288-293.
- Mazalin, D., Moore, S. (2004). Internet Use, Identity Development and Social Anxiety Among Young Adults. *Behaviour Change*, 21 (2): 90-102.
- Lai, C.M., Mak, K.K., Watanabe, H., Jeong, J., Kim, D., Bahar, N., Ramos, M., Chen, S., Cheng, C. (2015). The mediating role of Internet addiction in depression, social anxiety, and psychosocial well-being among adolescents in six Asian countries: a structural equation modeling approach. *Public Health*, 129: 1224-1236.
- Lawal, A.M. & Idemudia, E.S. (2018). Gender difference, class level and the role of internet addiction and loneliness on sexual compulsivity among secondary school students. *International Journal of Adolescence and Youth*, 23 (4): 422-430.
- Lefkowitz, E.S. & Zeldow, P.B. (2006). Masculinity and femininity predict optimal mental health: A belated test of the Androgyny Hypothesis. *Journal of Personality Assessment*, 87 (1): 95-101.
- Levpušček, M.P., Videc, M. (2008). Psychometric properties of the Social Anxiety Scale for Adolescents (SASA) and its relation to positive imaginary audience and academic performance in Slovene adolescents. *Studia Psychologica*, 50, 49-65.
- Russell, L.H., Gould, K.L., Fergus, T.A. (2017). Self-construal and gender interact to cause social evaluative concerns. *Personality and Individual Differences*, 109: 51-55.
- Stassart, C., Hansez, I., Delvaux, M., Depauw, B., Etienne, A. (2013). A French translation of the revised childhood anxiety sensitivity index (CASI-R): Its factor structure, reliability, and validity in a nonclinical sample of children aged 12 and 13 years old. *Psychological Belgica*, 53(1):57-74.

- Prizant-Passal, S., Shechner, T., Aderka, IM. (2016). Social anxiety and internet use – A meta-analysis: What do we know? What are we missing? *Computers in Human Behavior*, 62: 221-229.
- Shepherd, R.M., Edelmann, R.J. (2005). Reasons for internet use and social anxiety. *Personality and Individual Differences*, 39: 949-958.
- Tonioni, F., D'Alessandris, L., Lai, C., Martinelli, D., Corvino, S., Vasale, M., Fanella, F., Aceto, P., Briani, P. (2012). Internet addiction: hours spent online, behaviors and psychological symptoms. *General Hospital Psychiatry*, 34: 80–87.
- Thorberg, F.A., Lyvers, M. (2006). Attachment, fear of intimacy and differentiation of self among clients in substance disorder treatment facilities. *J Addict Behav*, 31(4):732-7.
- Thorberg, F.A., Lyvers, M. (2010). Attachment in relation to affect regulation and interpersonal functioning among substance use disorder in patients. *J Addict Res Theory*, 18(4):464-78.
- Wei, H.T., Chen, M.H., Huang, P.C., Bai, Y.M. (2012). The association between online gaming, social phobia, and depression: an internet survey. *BMC Psychiatry*, 12(92): 1-7.
- Weinstein, A., Dorani, D., Elhadif, R., Bukovza, Y., Yarmulnik, A., Dannon, A. (2015). Internet addiction is associated with social anxiety in young adults. *Ann Clin Psychiatry*, 27(1): 4-9.
- Zhou, X., Xu, Q., Ingles, C.J., Hidalgo, M.D., LaGreca, A.M. (2008). Reliability and validity of the Chinese version of the social anxiety scale for adolescents. *Child Psychiatry and Human Development*, 39(2):185-200.
- Zhang, J., Norvilitis, J., & Jin, S. (2001). Measuring gender orientation with the Bem Sex Role Inventory in Chinese culture. *Sex Roles*, 44 (3/4): 237-251.